

SYLWETKI PROFESORÓW POLITECHNIKI WARSZAWSKIEJ

15 r

MARIAN LALEWICZ
(1876—1944)

Marian Lalewicz urodził się 21 XI 1876 r. w Wykowszyczkach w powiecie suwalskim. Maturę uzyskał w 1895 r. w gimnazjum w Suwałkach, po czym wstąpił na Wydział Architektury Akademii Sztuk Pięknych w Petersburgu. Studia ukończył z odznaczeniem w 1901 r., uzyskując dyplom architekta-artysty oraz stypendium na dalsze studia zagraniczne. Przez dwa lata pogłębiał wiedzę architektoniczną w Szwecji, Norwegii, Niemczech, Austrii i Włoszech. Po powrocie w 1903 r. do Petersburga rozpoczął samodzielną pracę pedagogiczną i architektoniczną. Do 1917 r. wykładał historię sztuki i architektury w uczelniach petersburskich, m.in. w Akademii Sztuk Pięknych, Instytucie Archeologii i Instytucie Komunikacji.

Przed I wojną światową był twórcą wielu obiektów, zrealizowanych głównie w Petersburgu, które do dzisiaj oceniane są jako wyróżniające się dzieła architektury tamtej epoki. Według jego projektów wzniesiono m.in. Dom Handlowy Martensa i Bank Syberyjski w Petersburgu oraz Dom Handlowy „Treugolnik” w Moskwie. Ówczesna twórczość M. Lalewicza kwalifikowała go do grupy „modernistów” poszukujących nowych zastosowań form klasycystycznych. Przez wiele lat był członkiem, a od 1915 r. prezesem rosyjskiego Stowarzyszenia Architektów Artystów w Petersburgu. Jednocześnie utrzymywał żywe kontakty z krajem ojczystym, będąc od 1909 r. członkiem warszawskiego Towarzystwa Opieki nad Zabytkami i prezesem koła petersburskiego tego towarzystwa.

W 1918 r. przyjechał do Polski i od razu podjął aktywną działalność pedagogiczną, architektoniczną i społeczną. Początkowo wykładał historię sztuki na Uniwersytecie Katolickim w Lublinie i w Szkole Sztuk Pięknych w Warszawie. Z dniem 1 X 1920 r. został mianowany profesorem zwyczajnym na Wydziale Architektury Politechniki Warszawskiej i od tam związał się na stałe z tą uczelnią. Do września 1939 r. kierował Katedrą i Zakładem Architektury Starożytnej. Przez cały ten czas prowadził wykłady z historii architektury i sztuki starożytnej dla studentów I roku, ciesząc się dużym zainteresowaniem słuchaczy. Ponadto przez kilka lat prowadził zajęcia z modelowania architektonicznego i rzeźbiarskiego na III i IV roku. W latach akad. 1925/26—1926/27 piastował godność dziekana Wydziału Architektury, a w latach akad. 1935/36—1937/38 godność prorektora Politechniki Warszawskiej.

Działalność architektoniczną w Polsce rozpoczął od restauracji i dostosowania do nowych potrzeb niektórych zabytkowych budowli warszawskich. W latach 1919—1924 odrestaurował m.in. pałace: Radziwiłłów (dawny Namiestnikowski) przy ul. Krakowskie Przedmieście dla Rady Ministrów, Ossolińskich (dawny Brühla) przy ul. Wierzbowej dla Mini-

sterstwa Spraw Zagranicznych i Raczyńskich przy ul. Długiej dla Ministerstwa Sprawiedliwości. Spośród wielu nowych budowli wzniesionych przez prof. M. Lalewicza w Warszawie wypada wymienić budynki firmy Ericsson w al. Ujazdowskich (1925), kompleks gmachów Warszawskiej DOKP przy ul. Wileńskiej (1927—1928) i gmach Banku Rolnego przy ul. Nowogrodzkiej (1927—1928). Poza Warszawą według jego projektów wybudowano m.in. gmachy oddziałów Banku Polskiego w Siedlcach, Kaliszu, Sosnowcu i Tomaszowie (1924—1926), szpital wojskowy na Oksywiu (1930) i kościół garnizonowy w Gdyni (1932). Jako uczestnik licznych konkursów architektonicznych zdobył łącznie 38 nagród. W dziełach zrealizowanych w Polsce prof. M. Lalewicz pozostał wierny akademickiej tradycji klasycyzmu, za barwionej niekiedy elementami dawnej architektury polskiej.

Przez całe dwudziestolecie międzywojenne uczestniczył w pracach Towarzystwa Opieki nad Zabytkami Przeszłości, m.in. jako przewodniczący Wydziału Konserwatorskiego, a od 1930 r. jako prezes towarzystwa. W 1931 r. wziął udział w Międzynarodowym Kongresie Ochrony Zabytków w Atenach. Był również członkiem oddziału warszawskiego Stowarzyszenia Architektów Polskich i członkiem Polskiego Instytutu Sztuk Pięknych w Krakowie. Opublikował m.in. prace: „Polityka budowlana Warszawy — stolicy państwa” (1934) i „Opieka nad zabytkami” (1935). Na I Polskim Kongresie Inżynierów, obradującym w 1937 r. we Lwowie, wygłosił referat pt. „Budownictwo jako wyraz kultury narodowej”.

W czasie oblężenia Warszawy we wrześniu 1939 r. był komendantem Pogotowia Technicznego. W początkowym okresie okupacji działał w Stołecznym Komitecie Samopomocy Społecznej. Jednocześnie uczestniczył w tajnym nauczaniu dla studentów Wydziału Architektury, a także przygotowywał czterojęzyczny słownik terminów używanych w architekturze oraz pracę o sztuce Hellady (obie prace zaginęły). W 1942 r. został nauczycielem na Wydziale Budownictwa Lądowego i Wodnego Państwowej Wyższej Szkoły Technicznej, uruchomionej za zgodą niemieckich władz oświatowych w gmachach politechnicznych. Wysłędzony przez hitlerowców ze swego domu przy ul. Górnośląskiej 41, mieszkał od 1943 r. przy ul. Muranowskiej 12. Tam zastał go wybuch powstania warszawskiego. W drugiej połowie sierpnia 1944 r. został rozstrzelany przez Niemców w masowej egzekucji przy ul. Dzikiej 17. Był odznaczony Krzyżem Komandorskim orderu Polonia Restituta (1925). Symboliczny grób prof. M. Lalewicza znajduje się na cmentarzu Powązkowskim w Warszawie (kwatery 244-I-29).

Oprac. Adam Zwoliński